

LA TOPONÍMIA ARÀBIGA DE LA PARTIÓ D'EMPÚRIES

Guillem Rosselló Bordoy

XVII Jornada d'Antroponímia i Toponímia. Santa Margalida, 2004

Hug d'Empúries fou un més entre els porcioners que participaren a la conquesta que no pogué fruir del botí. L'any 1231 a Mallorca estant, afectat per la pesta generada a conseqüència de la mortaldat en què acabà la presa de *Madi/nat Mayu/rqa*, testà a favor del seu fill Ponç Hug, tercer del seu nom entre els titulars del comtat, el qual cuidà del repartiment de la seva partió entre els seus mainaders, puix el decés del pare fou ràpid, molt poc després del testament. No existeix cap tipus de registre senyorial de les propietats atorgades pel rei. Les exploracions realitzades per Plàcid Pérez i Ramon Rosselló Vaquer a *l'Archivo Ducal de Medinaceli* resultaren gairebé infructuoses i les notícies sobre els béns adscrits a la casa d'Empúries tan sols es coneixen de manera indirecta a través de la documentació feudal posterior a la conquesta.

Gràcies a estudis d'història local realitzats pels autors esmentats i darrerament per nous investigadors joves sortits de les aules de la Universitat de les Illes Balears és possible reconstruir, amb òbvies dificultats, el mapa toponímic de les propietats dels Empúries, malgrat sia, en molts de casos, prescindint dels noms originals.

El districte de Muru|h es disgregà en tres municipis: Muro,¹ Llubí² i Santa Margalida, Maria, que va pertànyer a *Y[iy/naw* i *Bit>ra*, és a dir a la part reial, determinats territoris entraren dins l'empriu indirecte dels emporitans. Ocupen una ampla zona plana, rica en cereals i recorreguda per quatre vies d'aigua: torrent de Muro o des Rafal Garcés, Síquia Reial, torrent de Banderola i torrent de na Borges, aquest darrer encara avui ric en aigua. Dins la comarca quasi bé no hi ha elevacions d'importància, malgrat el terreny presenti sinuositats que donen una certa mobilitat al paisatge.

La sèrie de noms recollida en la *Història de Muro*³ i en la *Història de Llubí* és de molt poca utilitat a l'hora d'intentar esbrinar llurs etimologies i pretendre determinar quins

---

¹ Gabriel ALOMAR ESTEVE: *Història de Muro*, Muro, 1993

² J. ALBERTÍ, J. CARDELL; R. ROSSELLÓ VAQUER: *Història de Llubí*, Mallorca, 2001.

³ Gabriel ALOMAR ESTEVE et alii: *Història de Muro, volum I (De la prehistòria al 1229)*, Muro, 1993, 131.208.

foren els mecanismes de formació no deixa de ser una tasca intranscendent. Malgrat això la nòmina és important i la localització de la major part d'aquests noms si és possible, sempre dins uns límits de dubte raonables.

En línies generals el comte d'Empúries i els seus mainaders principals: bisbe de Girona i abat de Sant Feliu de Guíxols es repartiren el territori de *Muruh* que els pertocà en el repartiment de la manera següent: abat de Sant Feliu la zona de Castell Llubí al sud del districte, que posteriorment es convertiria en el municipi de Llubí. Guillem de Cabanelles, bisbe de Girona i el seu nebot Guillem de Torrella ocuparen el territori del que avui és el terme municipal de Muro, mentre que Ponç Hug, successor d'Hug d'Empúries, va mantenir el feu a l'actual terme municipal de Santa Margalida.

No sabem quines foren les partides o *termes* del *y[uz'* islàmic, fins i tot l'exemple de la *Remenbrança de Nunó Sanç* i la manera de distribuir el territori entre el comte i la seva gent fa pensar que en aquell moment el *y[uz'*, aproximadament ja estava dividit en partions semblants. A mida que les estructures municipals es formaren i es procedí a la segregació dels diferents municipis. Aquesta divisió quedà consolidada, integrant-se en els nous municipis alguns dels territoris limítrofes que, en sentit estricte corresponien a partides diferents o a districtes veïnats.

Més difícil és poder obtenir una informació coherent a partir de la toponímia. En el cas de *Muru/h* les anotacions documentals presenten una degradació quasi absoluta dels noms originals. Al contrari, deixant de banda uns pocs casos de noms de lloc que apareixen a la documentació d'època tardana, un petit número d'ells s'han pogut ubicar amb certa precisió. Ubicació facilitada, precisament, gràcies a conèixer els respectius porcioners que ordenaren el repartiment de propietats.

Les alqueries que consten en aquesta documentació tardana són: ALEIG (la primera referència és de 1354) i no s'ha pogut localitzar a l'igual que AUMARELL (1338) i SAVERTES (de 1346), la cavalleria dels Sant Martí, situada al nord del terme municipal de Muro estaria dins del territori controlat pel bisbe de Girona i la menció més antiga és de 1369. Les dues primeres podrien tenir alguna relació amb la llengua àrab i amb tota seguretat *Aumarell* no és sinó una grafia corrupta de Morell que el bisbe de Girona va cedir al seu nebot.

Aquelles propietats atribuïdes a l'abat de Sant Feliu foren: ALATERNA (1231)⁴ que no s'ha identificat on es trobava; ALDONEYA (1247), entre Sa Cleda i Son Prim de Llubí. Amb tota seguretat la grafia ALDOVIYA (1283) ha de ser una variant gràfica de l'anterior que, a la vegada, podria ser la plena deformació d'*unad* > *d* > *u'aiyya*, diminutiu de *d* > *a'iya* = 'aldea', que ja en ple segle XIV apareix com *Valdoneya*.

ALBOREYA, ALBORONS, ALBOREDA (1289) de *al-bury* [= 'la torre', baix la forma de diminutiu, es localitza en el lloc de Son Perot Alomar, on l'any 2001 encara es podien veure restes d'una construcció talaiòtica en molt mal estat de conservació.

BENAHÉL, BENIFEL (1247) que es considera estava al nord del terme municipal de Llubí a les immediacions de Son Mulet. Es tracta d'un nom clànic no identificat, possiblement a causa de la imprecisió de la grafia.

LUCHMARRAYCH (1235) tal volta situat en el centre del terme de Llubí entre Son Suau i Sa Verdera. Nom compost de Lluch i un component secundari sense identificar. Quelcom semblant ocorre amb LLUC ROIG (1247) que figura en un concanvi entre el paborde del monestir de Sant Feliu de Guíxols i Bernat de Torrella.

⁴ La data entre parèntesi referencia la primera notícia documentada.

PEROLA, PAROLA (1345) encara que sia una referència tardana tenim un antecedent en el *Repartiment* ... en el districte de *Muntuy* entre les propietats que pertocaren als templers. És nom sense identificar i la podem situar a l'oest del terme de Llubí entre Vinagrella i Son Figuerola.

CASTELL LLUBÍ (1241). Es desconeix el nom de la alqueria en època islàmica. Alomar suggereix un possible Qastil Lup sense base documental alguna.⁵

Altres topònims coneguts a través de la documentació del segle XIV són BENINEI (1364), SCALDABECH (1369) i BENIADUIX (1348). Il·localitzables a l'actualitat excepte Beniadiux que Alomar situa al sud del terme entre Son Gil i Son Llompart.

Els empuritans comptaren a la seva mainada amb un personatge important Guillem de Cabanelles, bisbe de Girona, que va tenir en el seu nebot Guillem de Torrella un dels col·laboradors més eficaços i que, a la llarga, fou el beneficiari de les propietats mallorquines del bisbe. Guillem de Torrella fou l'origen d'una noble família mallorquina d'importància capital al llarg de tota la història de Mallorca. L'arxiu familiar dipositat a l'*Arxiu del Regne de Mallorca* és una font important per a la coneixença de les propietats obtingudes arrel de la conquesta.

En la documentació cristiana que recull la toponímia anterior les interpretacions donades als noms de lloc confirmen la idea que els escriptors adulteraren de manera molt dura les denominacions originals, fins i tot gosaria afirmar que el que ens ha arribat no és més que una trista caricatura de la realitat i no sempre les interpretacions donades pel seus editors són profitables.

En primer lloc és aventurat adscriure els noms desapareguts sense deixar rastre a un terme municipal o a un altre, perquè el *y/uz'* de *Muru/h* va rebre a l'edat mitjana cristiana el nom genèric de terme de Muro, sens destriar si es tractava de Santa Margalida, Llubí o el propi Muro. La segregació municipal entre aquests dos darrers és moderna, mentre que Muro i Santa Margalida, malgrat llurs parròquies des de 1248 i gràcies a la butlla d'Innocenci IV ja gaudien d'una plena independència eclesiàstica, seguien conegudes com *Sanctus Iohannes et Sancta Margarete de Muro*. No és d'estranyar que la rivalitat entre una i altra població, veïnes es mantengui encara latent.

En època feudal crec que els principals porcioners tingueren una més gran importància en l'organització social del terme que les pròpies municipalitats. Així dins la documentació emanada de la Cúria episcopal de Girona podem observar com els Torrella, almenys fins avançat el segle XIV mantingueren una preponderància clara en el territori que avui coneixem com Muro. Posteriorment foren els Sant Martí els successors, mentre que l'abat de Sant Feliu de Guíxols com s'ha vist imposà també la seva plena autoritat damunt les propietats sota llur control.

Les referències més antigues que tenim de les propietats del bisbe de Girona són ALBURECH o ALBORNIS (1232) cedida als frares mercedaris del convent de Palma. És altre derivat de *al-bury* [= 'la torre' i es troba situada al sud-est de l'abans citada ALBOREYA a l'extrem sud del terme de Llubí. Avui rep el nom de Son Fluxà o Son Gili.

BARCHINONI (1232) cedida a Guillem de Sant Martí no s'ha localitzat, encara que cal pensar que pel nom del primer emfiteuta molt bé podia estar dins el territori de la cavalleria familiar que coneixem a través de documentació més moderna.

Guillem de Torrella, nebot i administrador del bisbe el 1232 rebé dues propietats en el districte de Muro: TANCHAR de 7 jovades i MUREL de sis, més una altra en el pla de Catí

⁵ Gabriel ALOMAR ESTEVE et alii: *Història de Muro*, I, 186.

en el districte de *ah>wa/z al-madi/na* que rebia el nom de GUARRADA. Morell no s'ha pogut localitzar i el nom s'ha perdut, conservant-se tan sols el nom de camí de Morell a l'est de la vila de Muro. Tanchar es situa al sud del terme de Muro entre Son Blai i ses Abadenques.

MANONA, ALCAUS i COTA (1240) són alqueries conegudes documentalment però sens possibilitat d'esbrinar ni l'exacta localització ni l'etimologia dels seus noms. ALCAUS pot derivar de l'àrab *al-qaws* = 'els arcs'. HABIBA BENIMADAR (1240) en canvi es trobava a l'extrem sud del terme municipal de Muro fent llinda amb ses Abadenques. Es tracta d'un nom de persona, en femení, *h>abi/ba* = 'estimada', acompanyat d'una referència clànica.

CARRUTXAFALCH (1241) és un dels topònims considerats d'arrel aràbiga malgrat no sia possible determinar el seu significat. Hi ha semblances amb noms de lloc de *Y[iy]naw* i *Muntuy*. S'ha identificat amb Son Blai a l'oest del terme de Muro, a la vora de Biniaco.

ROQUETA (1244) o Peniscola, al nord del terme en la partió amb Santa Margalida, en època medieval estava en contacte amb l'Albufera, avui reduïda a la mínima extensió a causa de la progressiva desertització.

ABRAFIM ADDUB (1245); BENIYAZET (1245); LLUCHALCANAT (1245); MALAZEM (1245); tots ells sense poder localitzar la situació topogràfica. És interessant observar la presència d'un antropònim *Ibra/hi/m*, juntament amb un, pensam, hipocorístic *ad-du/bb* = 'l'onso'; d'un nom clànic *Banu/ Yazi/d* i del sempitern *lucus/luy[y]* aquesta vegada acompanyat d'un complement relatiu a una *qana* que no hem pogut localitzar, entre les moltes que existeixen en el terme de Muro. MALAZEM resta sense definir, encara que podria semblar-nos un deteriorat antropònim.

ALCHANTIN (1246) és un gentilici que conserva el seu nom sota la forma Alacantí a l'est del terme llindant amb Santa Margalida. Seria un simple gentilici que ja s'ha documentat a altres indrets de l'illa.

VINAGRELLA (1247) era i és la possessió més important de Llubí. Desconeixem el nom que la definia en època islàmica. Podria, molt bé, ser el mateix, recordança d'una molt hipotètica denominació llatina o una deformació d'un antropònim Ibn Nagri|la, recordem els Banu|Nagrilla jueus granadins que assoliren una especial rellevància en el segle XII. La primera presència d'aquest topònim impedeix pensar en una intrusió del català, encara que en aquest cas i en tants d'altres tot sia possible. Quelcom semblant passa amb sa Verdera que ja a 1241 era coneguda amb el nom de Ramon Saverdera, el seu propietari, i no tenim constància de quin era el nom original de l'alqueria que va rebre de mans del bisbe Cabanelles.

DAYAT AL-MARJAL (1257), també sense localitzar. És la transcripció alterada per un afix d'índole catalana de *d>ay'at al-mary* = 'el llogaret de la plana' i cal cercar-lo a la zona al nord entre la vila de Muro i el mar que encara és coneguda amb el nom de sa Marjal.

ESCARRETXINA (1256); ROQUET (1289) i TERRACUQUES (1289) no pareixen noms d'arrel aràbiga. Terracuques s'identifica amb el lloc des Moyans al sud del terme, zona de vergers i jardins que fa partió amb Llubí. No està de més ressaltar el significat de tan estrany nom que en castellà seria equivalent a 'tierra de orugas' o 'gusanos'. Tot fa que el record del RAFAL AZOROMETI de Manacor,⁶ no es pugui obviar.

⁶ A. MUT CALAFELL; G. ROSSELLÓ Bordoy: *La Remenbrança de Nunyo Sanç. Una relació de les seves propietats a la ruralia de Mallorca*, Palma, 1993, 75, 122-123, 200.

Alqueries i rafals islàmics en els termes de Muro i Llubí. Segons Gabriel Alomar Esteve (1991)

La irrupció tardana de noms de possible origen àrab que s'observa a la documentació generada en el segle XIV, malgrat sia un rar fenomen, no pot deixar-se de banda. Es tracta, endemés, de llocs que si bé han perdut la denominació original ha sigut possible localitzar la seva ubicació. Sens dubte la coneixença que posseïa Gabriel Alomar de la seva terra nadiua féu possible aquesta aportació sense comparança a altres llocs de l'illa.

Aquests són: BENESTULA (1317); BENISEGARRA (1317); MIGLOCH (1317); ARALOHODAY (1356), aparentment dos nom clànics i un hipotètic *rah>l al-judái* = 'rafal del jueu'. La localització al nord del terme en contacte amb l'Albufera, territori molt parcel·lat ha propiciat la seva desaparició. VILALBA (1347) i LLUCHALFORRAT (1339) estarien a les immediacions d'aquest grup, lleugerament desplaçades cap al sud, almenys el nom de pou de LLUCAFERRAT ens dóna una situació aproximada.⁷

Fet que no ha passat amb BENIACO (1338) i VINROMÀ (1347), ambdues foren propietats del comte d'Empúries, que encara mantenen pràcticament intactes llurs denominacions originals.

⁷ Gabriel ALOMAR ESTEVE *et alii*: *Història de Muro*, I, 182-202. la informació documental pot veure's a R. ROSSELLÓ VAQUER: «Els anys del regne independent» (1230-1349), *Història de Muro*, II, 161-285.

Per conèixer el panorama toponímic de la resta del *yfuz*' de *Muru/h*, en especial el territori avui dins dels límits municipals de Santa Margalida, un treball recent facilita de manera extraordinària aquesta tasca de recerca de noms de lloc i les possibles interpretacions que es puguin donar als corresponents ètims.⁸ Es tracta d'una minuciosa recollida de dades arxivístiques des de les més antigues referències documentals, l'evolució històrica, moment de desaparició, en els casos oportuns, conservació actual o substitució toponímica per una nova denominació.⁹

ALCUDIOLA		topònim conservat	Alcudiola
ALMARATXTZ	1273	desaparegut en el segle XIV	
BACHAT	1273	substituint en el segle XIV	Montblanc
BENICALVEL	1273	conservat	Binicaubell
BENIEZ ALCHERIA	1273	desaparegut en el segle XIV	
BENIADUZ	1273	substituint en el segle XIV	Vallobera
BENILACHAM	1273	substituint en el segle XIV	Montblanc
BENAHITIR	1247	substituint en 1313 per	Reboster
BOXAQUERIA	1247	a partir de 1359 deixa d'aparèixer	
COLUMBARS	1273	desaparegut en el segle XVI	Rafal Roig <i>olim</i> Colombars
FAMANIA	1242	topònim conservat	Femenia
LARCONU	1272	possiblement en el s. XIV fora Loro	conservat fins el s. XIX
OYRO, HERO, EURO	1247, 1279, 1296	en documentació medieval Ero i Hero	Hero
HIACHAT, YACHAT	1247	desaparegut en el segle XIII i substituint per topònim conservat	Santa Margalid Maria de la Salut
MARIA			
NEPTA	1275	desaparegut en el segle XV	Son Bacs (?)
ROBARIA	1273	conservat documentalment fins el s. XVI	Son Serra, Son Marí, Son Pont
SARRACIL	1273	desaparegut a inicis del s. XIV, substituint per	honor de Pere Fornari
SENTODER	1273	substituint en el segle XIV per	Castellet
SENTANJA	1273	desaparegut en el segle XIV	
VERNISSA	1272	topònim conservat	Vernissa

La llista anterior suposa per a Mas Forners la nòmina de noms d'arrel plenament àrab, considerant més dubtosos els següents:

SA BOLEDA	1343		Sa Boleda
LLUC ROIG	1247	la meitat era propietat de l'Abat de Sant Feliu	
SENCERES	1275	<i>qui alias vocatur lo rafal dels Deulosals</i>	Deulosal
VILELA	1272	propietat de Pere Sa Torre	

Dins les propietats del comte d'Empúries, no recollides per Mas Forners consten les següents ROCHOR (1242); BENICREXEN (1247); OLOBAR (1247), ABINXERI (1249) i BADALUCH (1273).

⁸ ANTONI MAS FORNERS: «Colonització feudal i canvi toponímic a la Mallorca rural (1230-1350). El cas de la parròquia de Santa Margalida», *Congrés Internacional de Toponímia i Onomàstica Catalanes*, València, 2002, 321-339.

ANTONI MAS FORNERS: *Mapa de la vila de Santa margalida en el segle XVII, Santa Margalida, 1997, 16 pp.*

⁹ ANTONI MAS FORNERS: *Colonització feudal i canvi toponímic, 325-326.*

Menys afortunats som pel que es refereix a les propietats que pertocaren al comte d'Empúries en el *yfuz'* de *Sjulyar*, puix tan sols consten els noms de ABDIANET que va correspondre a l'abat de Sant Feliu i BINIARAIX del bisbe de Girona.

Respecte a l'origen semàntic de les alqueries i rafals situats a l'actual terme de Santa Margalida que s'han recollit abans, la immensa majoria poden relacionar-se amb clares arrels aràbigues. Així veiem antropònims com ABINXERI, ben documentat en els textos repartimentals i tal volta BENIEZ ALCHERIA i menys probable com a tal seria BOXAQUERIA per reducció d'un *Abu/* convertit en Bo.

Noms clàssics són BENAHTIR, avui Reboster; BENIADUZ, avui Son Morro; BENILACHAM, incert dins el latifundi de Montblanc a Maria i finalment BENICALVEL que és l'únic que s'ha mantingut sota la grafia de Benicaubell.

Els noms d'extracció geogràfica identificables pel seu significat en àrab estan representats per ALCUDIOLA de al-kudya més un afix >-ola< de diminutiu romanç que molt bé podria ser una intrusió catalana, en aquest cas tendríem un petit pujol. BADALUCH és topònim que trobam entre les propietats del bisbe de Barcelona a terres d'Andratx. També es troba a Menorca, concretament al castell de Santa Àgueda. I en molts d'altres indrets de les illes Balears segueix vigent. Les accepcions del DCVB descriuen clarament que és un badaluc, és a dir: 'lloc elevat d'on veuen molt lluny, fondal, obertura vertical de la terra'. Mentre que l'etimologia proposada pel mateix diccionari: derivat de badar és impròpia d'un estudi seriós com és el Diccionari. Consider que una hipòtesi més adient seria cercar el seu origen en la frase àrab ba'da luy[y] = 'després del penya-segat', 'part del penya-segat', expressió que defineix amb tota justesa les característiques topogràfiques dels badalucs encara vigents a la parla habitual de la nostra terra. LLUC ROIG, híbrid àraboromanç seria un altre exemple d'espadat definit per un color

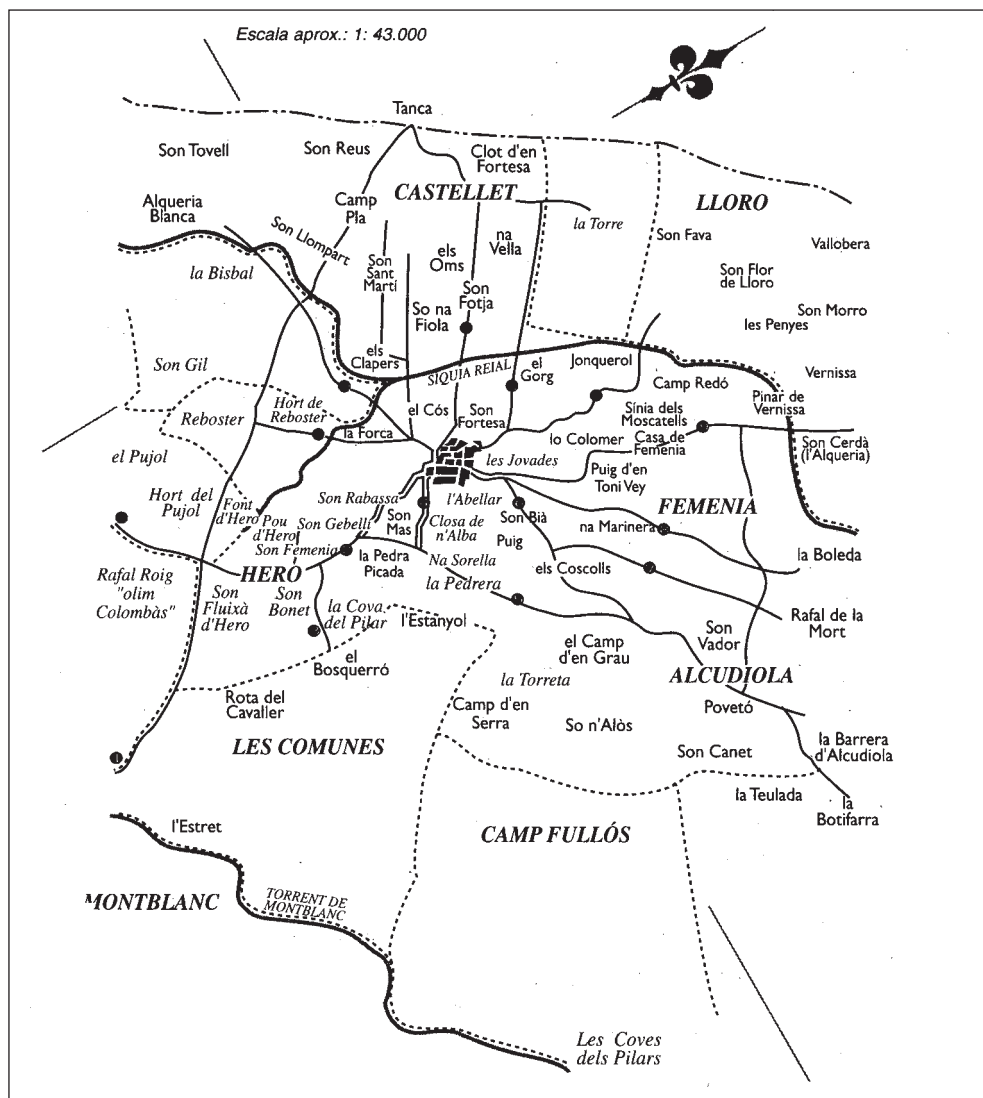
MARIA nom que compareix en el *Repartiment* com part integrant de *Bit>ra* no és més que un nom de lloc de l'arrel √ R ' Y = 'veure, mirar', que podem traduir com 'lloc des d'on es mira'.

Noms de clara pervivència anterior són VILELA, FAMANIA i COLUMBARS, tots ells documentats en punts dispersos de la geografia illenca a altres indrets de l'illa, mentre que sa Boleda és l'estricta catalanització d'un diminutiu àrab de *balad* = 'ciutat' o sia *al-bulay-da* que tenim documentada ja en el segle XI, puix fou el lloc de naixement de *Al-H>umay-dí* segons testimonien *al-Maqqari* i altres biògrafs del polígraf mallorquí.¹⁰

En aquest sentit tant l'opinió de Miguel Asín com les prospeccions i registres de camp realitzats recentment a la zona donen suport a aquesta identificació que formulà anys enrere F. Pons Bohigas. A l'organització actual del lloc la presència d'indícis d'ocupació en època islàmica són evidents: una necròpolis, dos *qanawa/t*. La pròpia estructura de les edificacions del lloc i les diferents zones de cultiu poden, molt bé, identificar-se amb el que seria una alqueria d'època islàmica.

De moment, sense una investigació més curiosa queden sense definir els següents noms els quals presenten serioses dificultats d'interpretació malgrat la relació amb ètims àrabs sia relativament plausible. Així ALMARATXTZ avui terreny prop dels Gassons a Maria, podria tenir relació amb l'ètim que ha donat origen a Muro, que mai va designar un rafal o alqueria en concret, en realitat deriva de muru|y|, plural de mary| = 'plana, planura, planí-

¹⁰ G. ROSSELLÓ BORDOY: «Al-H>umaydi|», *Enciclopedia de al-Andalus. Diccionario de autores i obras andalusíes*, Granada, 2002, 266-268.

La toponímia de Santa Margalida en el segle XVII. Segons Antoni Mas Forners.

cia'. Aquesta terminació -utx és la que ocasionaria la presència de la o àtona que preocupa a tants de puristes. Recordem, també, que a Mallorca hi ha un **ALMALLUTX** que pot tenir el mateix origen i a la província de Toledo un **ALMOROX** amb les mateixes característiques. En aquest cas la identitat nom-lloc és evident. Dins aquesta possibilitat podríem incloure el lloc d'**ALMARAYTZ**, **ALMARAXTG** o **ALMARATXTZ** que són les variants recollides a la documentació feudal.

BACHAT que avui forma part de Montblanc, juntament amb **BENILACHAM**, i **HIACHAT**, **YACHAT**, que seria el nom antic de la vila de Santa Margalida cal relacionar-los amb un accident geogràfic, almenys en el segon cas. La darrera síl·laba dels dos topònims recorda directament un **as]-s]at>t>** = '*riba o ribera*' que en el cas de **Hiachat** crec que està prou justificat, malgrat una de les grafies sia **YACANY**, prova de l'absoluta degradació gràfica assolida

pels escrivans feudals. El problema rau en la presència de la primera síl·laba que, ara per ara, no té explicació clara.

LARCONUM, prescindint de la desinència -um, es transforma en LORO o LLORO en els documents medievals cristians i ara Son Flor i Son Fava. Podria derivar d'un hipotètic al-rukn = 'el racó' que ha donat lloc, a la mateixa Mallorca, a l'andritxol s'Arracó.

OLOBAR, a vegades escrit Colombar, podria ser una pervivència llatina, encara que prescindint de les dues primeres lletres, possible deformació de l'article àrab, caldria relacionar-lo amb el possible ètim de OYRO, HERO, EURO que podria derivar de wa'r = 'costerut, de difícil accés, terreny difícil', característica que almenys pel que fa al pou d'Hero, reminiscència actual del topònim, no és gaire congruent.

ROBARIA i les moltes variants de l'antic nom de Son Serra podria tenir relació amb un diminutiu derivat de *rubâwa* que significa 'pujol, lloc elevat'. No gosaria defensar aquesta etimologia malgrat Son Serra referida al llit del torrent està situat cap amunt.

SARRACIL O SARAHIL, avui s'alqueria, podria derivar d'un mot àrab sara|h>i|y| = 'roca o roquissar clivellat que conserva l'aigua'. Una vegada més si les condicions naturals són coincidents podríem donar per bona la hipòtesi. En aquest cas també cap la possibilitat de cercar una semblança a partir de s|ara|'is que designa una de les moltes plantes espinoses que creixen arreu el món.

SARAI, de situació ignota, podria ser una deformació de h>ara|'iz que significa 'camps llaurats'. A la península el topònim Jaraíz és prou conegut. En el cas que ens ocupa hi ha constància d'una família de Muro que al segle XIV portava el nom d'Araix. Cal demanar-se si tal família donà el seu nom al territori o si, a la inversa, fou el territori el que identificà als nous propietaris. La contesta és prou difícil.

SENCERES, avui Deulosal a terres de Maria, que podria venir de la Centelles tarraconina com l'altre Sencelles mallorquina que en realitat ha de derivar del gentilici de Pere de Centelles, sagristà de Barcelona, el qual actuà d'administrador dels béns mallorquins que pertocaren a la família de Bearn, en nom de Gastonet i de la seva mare Garsendis.

SENTANJA i SENTODER podrien desplaçar al terme de Santa Margalida el problema de l'hagionímia, motiu d'aferrissades discussions si aquest SENT reflecteix l'existència d'un nom de sant o és simplement una deformació de l'àrab *sanad* = 'costa o pujada'. És qüestió conflictiva perquè els partidaris d'una pervivència tardo antiga, d'un mossarabisme illenc que deixà una important petjada toponímica són molts.

En el primer cas SENTANJA, del qual no sabem on es trobava, possiblement tenguí a veure amb l'alqueria Tanca de l'actual terme de Muro, derivada amb prou possibilitats d'un topònim nord-africà *Tanya* o sia l'actual ciutat de Tànger. A Sant Llorenç des Cardassar existeix encara un topònim Tenja, documentat entre les propietats de Nunó Sanç. Nom que endemés conserva la pronúncia exacta del topònim africà.

SENTODER seria el d'etimologia més complexa, que concorda amb un possible *sanad ad-da|r* = 'costa de la casa' o la seva forma de plural *sanad ad-duwa|r*. En rebre molt prest el nom de Castellet, dóna suport a l'existència d'una edificació en la part més alta d'una costa. D'altra banda també cal pensar en una deformació de *udwa* que significa 'lloc elevat' i podríem interpretar com la pujada del lloc elevat. Una i altra circumstàncies donen suport a la formació del nom actual de Castellet.

En canvi Santa Eulària, a causa del seu emplaçament consider que no té res a veure amb costes, pujades ni llocs elevats. Tampoc, a dir veritat, amb noms de sants paleocristians, sinó més bé amb una intrusió, molt primerenca, això sí, relacionada amb un nom de família, un índex de procedència o una relació de propietat amb els senyors de la Santa Eulària

que es conserva a les rodalies de Ciutat. En aquest cas la propietat està encamellada als costers del Coll de la Creu, consta al *Repartiment* reial i a la *Remenbrança* de Nunó Sanç i el possible ètim àrab seria un compost de *sanad* i *al-'ulîya* que en àrab significa la 'costa elevada', la 'pujada empinada', en bon mallorquí un 'cap amunt o cap amunta', paraula que quan era jove coneixíem perfectament el seu significat

He deixat pel final el topònim sa Boleda. És un cas especial perquè les alqueries BULAYDA i QAT>I|N (avui Sant Jordi, de Ciutat) són les úniques propietats musulmanes que han quedat reflectides a textos àrabs. Bulayda és el diminutiu de balad = 'vila o ciutat', sinònim de madîna, malgrat aquesta darrera denominació pugui tenir un sentit administratiu molt específic. Seria per tant una ciutat petita. A l'alqueria Bulayda de l'illa de Mallorca va néixer un dels personatges més importants de la intel·lectualitat islàmica que donà llustre a les illes Orientals d'al-Andalus. Fins i tot afirmaria que fou el més important dins la copiosa nòmina de persones que enriqueixen la cultura nostrada en època musulmana.

No és més que Al-Humaydí, el personatge originari de Bulayda. Un dels homes oblidats perquè parlava una llengua estranya i practicava una religió considerada com a nefanda. Fugisser de ca seva va viure exiliat a Orient. A Bagdad li reteren el reconeixement a la seva vàlua i fou considerat com un dels savis del seu temps.

Una mostra del seu caràcter independent i escèptic, de la natural desvinculació produïda pel seu interminable exili la podem observar a partir dels versos que ens han arribat a través de la recreació romàntica que Juan Valera va fer de la traducció de Schahk:

Viure de la pàtria absent
és costum inveterat.
Uns gaudeixen del repòs,
A mi em plau el moviment.
Amics incomptables
a totes les terres tenc.
He desplegat el meu jaç
a mil ciutats i pobles
des de Llevant a Ponent.
Trescar món és el que vull:
mai faltarà sepulcre
on reposi el meu cos.

Hora és de retreure la seva importància i el que significà la seva figura i el seu pensament a partir del segle XI. Això sí, fora de Mallorca, lluny de la terra nadiua. No ens ha de venir de nou un cas semblant, sol ser el pa nostre de cada dia.

Que la meva recordança pronunciada a la vora de Saboleda (=sa Boleda), mil cinc anys després del seu traspàs sia el merescut homenatge a Abû 'Abd Allâh Muhammad al-Humaydí, *vilero* insigne, un més dels molts oblidats de la nostra terra. Si parafrasejam les paraules d'aquell poeta andalusí quan recordava que *poc importa el menyspreu del món; de bon de veres les notes importants dels llibres sempre s'han escrit als marges*. Marginat o no, al-Humaydí és mereixedor de respecte i de recordança.